

حقوق بین المللی کیفری

کریانگ ساک کیتی شیایزری

ترجمه

محمد اسماعیلی

بهنام یوسفیان

تهران

۱۳۸۳

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

کریانگساک، کیتیچایساری، ۱۹۵۸. م.
Kriangsak Kittichaisaree
حقوق بین‌المللی کیفری / کریانگساک کیتی‌شایزری؛ ترجمه بهنام یوسفیان، محمد اسماعیلی. — تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)، ۱۳۸۳. یازده، ۷۳۵ ص. — («سمت»؛ ۸۵۵: حقوق؛ ۵۰)

ISBN 964-459-899-7

بها: ۳۷۵۰۰ ریال.

فهرست‌نویسی بر اساس اطلاعات فیپا.

International Criminal Law.

عنوان اصلی:

کتاب حاضر قبلاً تحت عنوان «حقوق کیفری بین‌المللی» ترجمه حسین آقایی جنت‌مکان توسط ناشران مختلف در سال ۱۳۸۲ منتشر شده است.
واژه‌نامه.

کتابنامه: ص. ۷۲۱-۷۳۵؛ همچنین به صورت زیر نویس.

۱. جرایم بین‌المللی. ۲. آیین دادرسی جزایی (حقوق بین‌الملل). الف. یوسفیان، بهنام، مترجم. ب. اسماعیلی، محمد، مترجم. ج. سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت). د. عنوان.

۳۴۵/۰۲۳۵

ک ۵۰۰۰/۰۴

۱۳۸۳

۸۳۰۳۵۴۵۶

کتابخانه ملی ایران

این کتاب با مجوز رسمی انتشارات دانشگاه اکسفورد (OUP) ترجمه و منتشر شده است.

سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها (سمت)

حقوق بین‌المللی کیفری

ترجمه: بهنام یوسفیان و محمد اسماعیلی

طرح روی جلد: صحنه‌ای از فیلم «لاک پشتها هم پرواز می‌کنند» ساخته بهمن قبادی

چاپ اول: زمستان ۱۳۸۳

تعداد: ۳۰۰۰

حروفپینی و لیتوگرافی: سمت

چاپ: سازمان چاپ و انتشارات، وزارت فرهنگ و ارشاد اسلامی

قیمت ۳۷۵۰۰ ریال. در این نوبت چاپ قیمت مذکور ثابت است و فروشنده‌گان و عوامل توزیع مجاز به تغییر آن نیستند.

آدرس ساختمان مرکزی: تهران، بزرگراه جلال آل احمد، غرب پل یادگار امام (ره)، روبروی پمپ گاز، کدپستی ۱۴۶۳۶، تلفن ۲-۴۲۴۶۲۵۰.

www.samtlac.ir

info@samtlac.ir

کلیه حقوق اعم از چاپ و تکثیر، نسخه‌برداری، ترجمه و جز اینها برای «سمت» محفوظ است (نقل مطالب با ذکر مأخذ بلامانع است).

سخن «سمت»

یکی از اهداف مهم انقلاب فرهنگی، ایجاد دگرگونی اساسی در دروس علوم انسانی دانشگاهها بوده است و این امر، مستلزم بازنگری منابع درسی موجود و تدوین منابع مبنایی و علمی معتبر و مستند با در نظر گرفتن دیدگاه اسلامی در مبنایی و مسائل این علوم است.

ستاد انقلاب فرهنگی در این زمینه گامهایی برداشته بود، اما اهمیت موضوع اقتضا می کرد که سازمانی مخصوص این کار تأسیس شود و شورای عالی انقلاب فرهنگی در تاریخ ۶۳/۱۲/۷ تأسیس «سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاهها» را که به اختصار «سمت» نامیده می شود، تصویب کرد.

بنابراین، هدف سازمان این است که با استمداد از عنایت خداوند و همت همکاری دانشمندان و استادان متعهد و دلسوز، به مطالعات و تحقیقات لازم بپردازد و در هر کدام از رشته های علوم انسانی به تألیف و ترجمه منابع درسی اصلی، فرعی و جنبی اقدام کند.

دشواری چنین کاری بر دانشمندان و صاحب نظران پوشیده نیست و به همین جهت مرحله کمال مطلوب آن، باید بتدریج و پس از انتقادهای و یادآوریهای پیاپی ارباب نظر به دست آید و انتظار دارد که این بزرگواران از این همکاری دریغ نورزند.

کتاب حاضر برای دانشجویان رشته حقوق در مقطع کارشناسی ارشد و دکتری به عنوان منبع اصلی درس «حقوق بین المللی کیفری» ترجمه شده است. امید می رود که علاوه بر جامعه دانشگاهی، سایر دست اندرکاران امر قضا نیز از آن بهره مند شوند.

از استادان و صاحب نظران ارجمند تقاضا می شود بنا همکاری، راهنمایی و پیشنهادهای اصلاحی خود، این سازمان را در جهت اصلاح کتاب حاضر و تدوین دیگر آثار مورد نیاز جامعه دانشگاهی جمهوری اسلامی ایران یاری دهند.

فهرست مطالب

صفحه	عنوان
۱	پیشگفتار مترجمان
۹	دیباچه مؤلف
بخش اول: مبانی حقوق	
۱۳	فصل اول: مرور مفاهیم مربوطه
۱۳	۱-۱ حقوق بین‌المللی کیفری
۱۵	۲-۱ حاکمیت
۲۰	۳-۱ تابعان حقوق بین‌الملل
۲۴	۴-۱ شکل‌گیری و عملکرد حقوق بین‌الملل
۲۴	رضایت دولت‌ها و نقش آن در شکل‌گیری حقوق بین‌الملل
۲۶	سمت قانونی و حق همگانی اقامه دعوا
۳۱	۵-۱ اصل قانونی بودن
۴۲	فصل دوم: دادگاه‌های بین‌المللی موردی و دیوان بین‌المللی کیفری
۴۲	۱-۲ دادگاه‌های نورنبرگ و توکیو
۵۰	۲-۲ دادگاه‌های بین‌المللی کیفری یوگسلاوی (سابق) و رواندا
۵۷	همانندی‌ها
۵۷	تفاوت‌ها
۵۹	۳-۲ دیوان بین‌المللی کیفری
۸۱	۴-۲ دستگاه کیفری موجود، سوای نظام دادگاه‌های بین‌المللی کیفری
۹۷	فصل سوم: اصول کلی حقوق بین‌المللی کیفری
۹۷	۱-۳ اصل قانونی بودن جرایم
۹۸	۲-۳ حقوق قابل اجرا و قواعد تفسیر
۹۸	دادگاه‌های نورنبرگ و توکیو
۹۹	دادگاه‌های یوگسلاوی (سابق) و رواندا

- ۱۰۸ اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری
 ۱۱۵ ۳-۳ پیش‌نویس کد جنایات بر ضد صلح و امنیت نوع بشر
 ۱۱۶ ۴-۳ ارزیابی رابطه موجود میان مفاهیم کلی حقوق بین‌الملل عمومی و ...

بخش دوم: جنایات خاص بین‌المللی

- ۱۳۶ فصل چهارم: نسل‌زدایی
 ۱۴۴ عنصر مادی نسل‌زدایی
 ۱۴۴ عنصر روانی نسل‌زدایی
 ۱۵۲ ۱-۴ کشتن
 ۱۵۴ ۲-۴ ایراد صدمه جسمی یا روانی جدی
 ۱۵۵ ۳-۴ قرار دادن عمدی یک گروه در معرض شرایط نامساعد زندگی ...
 ۱۵۹ ۴-۴ تحمیل تدابیری به منظور جلوگیری از زاد و ولد
 ۱۶۰ ۵-۴ انتقال اجباری کودکان
 ۱۶۲ ۶-۴ نتیجه‌گیری

فصل پنجم: جنایات بر ضد انسانیت

- ۱۶۹ عنصر مادی
 ۱۷۸ عنصر روانی
 ۱۷۹ پیوند با یک درگیری مسلحانه
 ۱۸۲ تعرض یا هجمه
 ۱۸۳ پیوند میان جرایم خاص و هجمه و تعرض
 ۱۸۴ ارتکاب جنایت بر ضد جمعیت غیرنظامی
 ۱۸۶ گسترده یا سازمان‌یافته بودن تعرض
 ۱۸۸ عنصر سیاست
 ۱۹۵ ۱-۵ قتل عمدی
 ۱۹۹ ۲-۵ نابودسازی
 ۲۰۱ ۳-۵ برده‌گیری
 ۲۰۵ ۴-۵ بیرون راندن یا انتقال اجباری جمعیت
 ۲۰۷ ۵-۵ به اسارت گرفتن یا تحمیل دیگر محرومیت‌های شدید از آزادی تن
 ۲۰۸ ۶-۵ شکنجه
 ۲۱۰ ۷-۵ جنایات جنسی
 ۲۱۱ هتک ناموس به عنف
 ۲۱۳ برده‌گیری جنسی

۲۱۵	به فحشا واداشتن
۲۱۵	اجبار به حاملگی
۲۱۶	عقیم سازی اجباری
۲۱۷	خشونت جنسی
۲۱۸	۸-۵ زجر و آزار
۲۲۸	۹-۵ ناپدیدسازی اجباری اشخاص
۲۳۲	۱۰-۵ جداگری
۲۳۴	۱۱-۵ دیگر اعمال غیرانسانی
۲۵۱	فصل ششم: جنایات جنگی
۲۵۸	مرتکبین جنایات جنگی
۲۵۹	تشخیص ماهیت داخلی یا بین المللی درگیری ها
۲۶۳	درگیری های مسلحانه داخلی یا درگیری های مسلحانه فاقد خصیصه بین المللی
۲۶۴	۱-۶ جنایات جنگی در درگیری های مسلحانه بین المللی
۲۶۴	نقض های فاحش کنوانسیون های ۱۲ اوت ۱۹۴۹ ژنو
۲۶۵	اشخاص یا اموال تحت حمایت
۲۶۹	عناصر سازنده جنایات جنگی
۲۷۰	کشتار عمدی
۲۷۱	شکنجه یا رفتار غیرانسانی از جمله آزمایش های زیست شناختی
۲۷۷	فراهم آوردن عمدی موجبات رنج عظیم یا آسیب جدی به جسم یا سلامتی
۲۷۸	تخریب و تصاحب گسترده اموال که توجیهی به لحاظ ضرورت نظامی نداشته و...
۲۸۲	واداشتن اسیر جنگی یا دیگر اشخاص تحت حمایت به خدمت در ...
۲۸۳	محروم کردن عامدانه یک اسیر جنگی یا دیگر اشخاص تحت حمایت از...
۲۸۴	بیرون راندن یا انتقال غیرقانونی یا حبس غیرقانونی
۲۸۹	گروگان گیری
۲۹۳	دیگر تخلفات جدی از قوانین و عرف های ناظر بر درگیری های مسلحانه بین المللی
۲۹۵	هدایت عامدانه حملات بر ضد جمعیت ذاتاً غیرنظامی یا...
۲۹۷	هدایت عمدی حملات بر ضد اشیاء غیرنظامی...
۲۹۸	هدایت عمدی حملات بر ضد کارکنان، تأسیسات، مواد، واحدها یا...
۳۰۱	گشایش عمدی یک حمله با علم به اینکه چنین حمله ای توأم با تلفات جانی یا...
۳۰۵	بمباران یا هدف حمله قرار دادن شهرها، روستاها، مناطق مسکونی یا...
۳۰۶	کشتن یا مجروح کردن رزمنده ای که سلاح خود را بر زمین گذاشته ...
۳۰۸	سوء استفاده از پرچم آتش بس، پرچم یا نشانه های نظامی و ...
۳۱۱	اقدام نیروی اشغالگر به انتقال بخش هایی از جمعیت غیرنظامی ...

۳۱۳	هدایت عمدی حملات بر ضد ساختمان‌های مختص امور دینی، ...
۳۱۵	قرار دادن اشخاص تحت اختیار یک طرف متخاصم در معرض ...
۳۱۸	کشتن یا مجروح کردن خائنانۀ افرادی که به کشور یا ارتش دشمن تعلق دارند
۳۲۰	اعلام این که به هیچ کس امان داده نخواهد شد
۳۲۱	تخریب یا ضبط و توقیف اموال دشمن؛ جز در مواردی که...
۳۲۳	ساقط نمودن، به حال تعلیق درآوردن یا غیرمسموع اعلام کردن حقوق و...
۳۲۳	واداشتن اتباع دشمن به مشارکت در عملیات جنگی بر ضد کشور خود، ...
۳۲۴	غارت یک شهر یا مکان حتی اگر غلبه بر آن با زور صورت گرفته باشد
۳۲۵	استعمال سم یا سلاح‌های سمی
۳۲۶	استفاده از گازهای خفه کننده، ...
۳۲۸	استفاده از گلوله‌هایی که به راحتی در بدن انسان باز شده یا پخش می‌شوند ...
۳۳۰	استفاده از سلاح‌ها، پرتاب‌شونده‌ها، مواد و روش‌های ...
۳۳۳	هتک کرامت فردی به ویژه رفتار تحقیرآمیز و اهانت‌بار
۳۳۴	هتک ناموس به عنف، برده‌گیری جنسی، ...
۳۳۸	استفاده از حضور غیرنظامیان یا دیگر اشخاص تحت حمایت برای ...
۳۳۹	هدایت عمدی حملات علیه ساختمان‌ها، ...
۳۴۰	گرسنه نگاهداشتن عمدی غیرنظامیان ...
۳۴۲	فراخوان کودکان زیر ۱۵ سال به خدمت در نیروهای مسلح ملی ...
۳۴۵	۲-۶ جنایات جنگی در درگیری‌های مسلحانه غیربین‌المللی
۳۴۹	تخلفات جدی
۳۵۰	مقتضیات شخصی
۳۵۲	مقتضیات مکانی
۳۵۲	پیوند میان درگیری مسلحانه و جنایت ارتكابی
۳۵۴	تخلفات جدی از ماده ۳ مشترک کنوانسیون‌های...
۳۵۵	تعرض نسبت به حیات و تمامیت جسمانی؛ به ویژه قتل به هر شکل ممکن ...
۳۵۸	هتک کرامت فردی، به ویژه رفتار اهانت‌بار و تحقیرآمیز
۳۶۰	گروگان‌گیری
۳۶۱	صدور احکام و اجرای کیفر اعدام بدون رسیدگی قبلی ...
۳۶۲	دیگر تخلفات جدی از قوانین و عرف‌های ناظر بر...
۳۶۴	هدایت عامدانه حملات بر ضد جمعیت ذاتاً غیرنظامی...
۳۶۴	هدایت عامدانه حملات به ساختمان‌ها، مواد، واحدها و وسایل نقلیه بهداری و ...
۳۶۵	هدایت عامدانه حملات بر ضد کارکنان، مؤسسات، مواد، واحدها یا...
۳۶۶	هدایت عامدانه حملات به ساختمان‌های مختص امور دینی، ...
۳۶۶	غارت یک شهر یا مکان حتی در صورتی که ...

۳۶۷	ارتکاب هتک ناموس به عنف، برده گیری جنسی، ...
۳۶۷	فراخوان کودکان زیر ۱۵ سال به خدمت در نیروهای مسلح ملی یا ...
۳۶۸	صدور فرمان بیرون راندن جمعیت غیرنظامی به دلایل مرتبط با ...
۳۶۹	کشتن یا مجروح کردن خائنه رزمنده دشمن
۳۷۰	اعلام این که به هیچ کس امان داده نخواهد شد
۳۷۱	قرار دادن افراد تحت اختیار طرف دیگر درگیری در معرض ...
۳۷۱	تخریب یا ضبط و توقیف اموال دشمن جز در مواردی که ...
۳۹۲	فصل هفتم: جنایت تجاوز و سایر جنایات بین المللی
۳۹۲	۱-۷ جنایات تجاوز
۳۹۹	تعریف جنایت تجاوز
۴۱۰	شرایط اعمال صلاحیت دیوان بین المللی کیفری
۴۱۴	عناصر تشکیل دهنده جنایت تجاوز
۴۱۴	عنصر مادی
۴۱۵	عنصر روانی
۴۱۷	مسئولیت کیفری فردی
۴۲۳	نتیجه گیری ها
۴۲۴	۲-۷ سایر جنایات بین المللی
۴۲۵	قاچاق بین المللی مواد مخدر و روان گردان
۴۲۶	دهشت افکنی بین المللی
۴۳۰	دیگر جنایات
	بخش سوم: اشکال مداخله در ارتکاب جرم و مبانی معافیت از مسئولیت کیفری
۴۳۸	فصل هشتم: اشکال مداخله در ارتکاب جنایات بین المللی
۴۴۴	۱-۸ مشارکت و همکاری مجرمانه
۴۴۵	طرح مجرمانه یا شرکت و همدستی در ارتکاب جرم
۴۴۵	عنصر مادی
۴۴۶	عنصر روانی
۴۵۱	معاونت در جرم
۴۵۱	عنصر مادی
۴۵۴	عنصر روانی
۴۵۶	تفکیک میان انواع دوگانه مشارکت و همکاری در جرم
۴۵۷	مشارکت و همکاری در نسل زدایی

۴۵۸	۲-۸ جرایم ناتمام
۴۵۸	تهیج و تشویق در ارتکاب نسل‌زدایی
۴۶۰	تبیانی
۴۶۲	شروع به جرم
۴۶۴	۳-۸ مسؤولیت مافوق
۴۶۹	عنصر مادی
۴۷۰	عنصر روانی
۴۸۴	فصل نهم: مبانی معافیت از مسؤولیت کیفری
۴۸۶	۱-۹ سن مسؤولیت
۴۸۶	۲-۹ مصونیت ناشی از سمت رسمی
۴۸۹	۳-۹ مرور زمان
۴۸۹	۴-۹ مسؤولیت تقلیل یافته و جنون
۴۹۱	۵-۹ مستی
۴۹۱	۶-۹ دفاع مشروع
۴۹۲	۷-۹ اکراه
۴۹۴	۸-۹ اشتباه موضوعی
۴۹۵	۹-۹ اشتباه حکمی
۴۹۷	۱۰-۹ اوامر مافوق
۵۰۱	۱۱-۹ سایر مبانی
۵۰۲	نقض اصل قانونی بودن
۵۰۷	طرح اتهام متقابل؛ تو نیز هم
۵۰۹	حالت ضرورت
۵۱۲	دفاع مشروع مطابق ماده ۵۱ منشور ملل متحد
۵۱۲	تبعیض در اجرای عدالت کیفری
	بخش چهارم: مباحث مربوط به آیین دادرسی و سایر مباحث
۵۲۰	فصل دهم: به جریان انداختن فرایند رسیدگی و همکاری بین‌المللی
۵۲۰	۱-۱۰ به جریان انداختن فرایند رسیدگی
۵۲۴	۲-۱۰ همکاری بین‌المللی
۵۲۵	حفاظت از اطلاعات مربوط به امنیت ملی
۵۲۸	تحويل دادن اشخاص

۵۳۴	فصل یازدهم: حقوق طرف‌های دعوا
۵۳۵	۱-۱۱ حقوق اشخاص مظنون
۵۳۷	۲-۱۱ حقوق متهم
۵۳۷	قاعده منع محاکمه مجدد برای اتهام واحد
۵۴۱	حقوق مربوط به دادرسی عادلانه
۵۵۴	۳-۱۱ حقوق بزه‌دیدگان
۵۵۴	تعریف بزه‌دیده یا قربانی جرم
۵۵۵	محافظت از بزه‌دیدگان و گواهان
۵۶۰	اعتبار و قابل اعتماد بودن شهادت
۵۶۰	شهادت در جرایم جنسی
۵۶۳	۴-۱۱ موارد تجدیدنظر
۵۶۴	اشتباه ماهوی که منتهی به اجرای ناصحیح عدالت شود
۵۶۵	ارائه ادله اضافی در مرحله تجدیدنظر
۵۶۶	جهاتی که مستند تجدیدنظرخواهی واقع نشده‌اند
۵۶۶	عدم ارجاع پرونده به شعبه بدوی
۵۶۷	۵-۱۱ تجدیدنظر فوق‌العاده یا اعاده دادرسی
۵۷۴	فصل دوازدهم: اتهامات مرکب، صدور حکم مجازات و پرداخت غرامت به قربانیان جرم
۵۷۴	۱-۱۲ اتهامات مرکب یا جمع شونده
۵۸۵	۲-۱۲ صدور حکم مجازات
۵۸۵	تصمیم‌گیری در مورد تعیین مجازات
۵۹۵	تعدد جرم یا محکومیت‌های چندگانه
۵۹۷	۳-۱۲ پرداخت غرامت به قربانیان جرم
۶۰۶	سخن آخر
۶۱۳	ضمایم
۶۱۳	ضمیمه اول: موافقت‌نامه لندن و منشور نورنبرگ
۶۲۷	ضمیمه دوم: اساسنامه دادگاه یوگسلاوی (سابق)
۶۴۶	ضمیمه سوم: اساسنامه اصلاحی دادگاه روآندا (قسمت‌های منتخب)
۶۵۸	ضمیمه چهارم: اساسنامه دادگاه ویژه سیرالئون
۶۷۱	واژه‌نامه
۶۹۴	مآخذشناسی حقوق بین‌المللی کیفری
۷۲۱	کتابشناسی

پیشگفتار مترجمان

تحولات جهان معاصر که از یک سو به تحکیم و توسعه ارزش‌های مشترک میان تمامی جوامع بشری انجامیده، دیوار مرزهای ملی را هر چه کوتاه‌تر و فرهنگ‌ها را به هم نزدیک‌تر ساخته و از سوی دیگر، نیازها و آرمان‌ها و نگرانی‌های مشترکی را برای آحاد بشر پدید آورده، موجب توسعه روز افزون حقوق بین‌الملل گشته است تا آنجا که امروزه، در کنار دولت‌ها و سازمان‌های بین‌المللی و یا حتی به جای آنها، افراد (اشخاص حقیقی) در عرصه جامعه بین‌المللی، تابع حقوق بین‌الملل و صاحب حق و تکلیف بین‌المللی شناخته می‌شوند. در عین حال، تاریخ بشر هیچ‌گاه تا به این اندازه که در قرن بیستم و مع‌الاسف در آغاز هزاره جدید شاهد آن بوده‌ایم، نقض هنجارها و بی‌اعتنایی آشکار به بدیهی‌ترین ارزش‌های انسانی در ابعاد این چنین وسیع را به خود ندیده است. قدرت افسار گسیخته دولت‌ها و نهادهای شبه دولتی، پیدایی تسلیحات کشتار جمعی، دهشت افکنی و وسایل سرکوب و شکنجه سازمان یافته، خطری است که بیش از پیش امنیت و حقوق اولیه همه ما را تهدید می‌کند، مخصوصاً زورگویی ابرقدرت‌هایی که قانون و حقوق را صرفاً و منحصرأ در مورد سایرین و علیه مخالفان خود لازم‌الرعایه می‌دانند و تا آنجا که قدرت قوی‌تری مانع آنها نمی‌شود، فقط در اندیشه جلب منافع و امتیازهای بیشتر هستند. از این رو بشر در حالی هزاره دوم را پشت سر نهاد که در آخرین صده این هزاره، شاهد فجایع و جنایات بسیاری در سرتاسر نقاط گیتی بود؛ فجایع و جنایاتی که با گسترش و پیشرفت فناوری و دستیابی دولت‌ها به سلاح‌های ویران‌گر و خانمان برانداز، ابعاد هولناک‌تری یافته و هر لحظه اصول و ارزش‌های انسانی را در معرض تهدیدات تازه قرار می‌دهد؛ فجایع بی‌شماری که آفریده کسانی است که با

سودای سلطه بر هموعان خویش، صلح و ثبات و نظم بین‌المللی را به مخاطره افکنده‌اند. باری، حقوق بین‌المللی کیفری، زاده و برآمده از چنین جهانی است، جهانی که خاطرات تلخ جنگهای خانمان سوز اول و دوم، - بویژه کشتار ارامنه و یهودیان در خلال این دو جنگ، - قتل عام فجیع و بی‌رحمانه غیرنظامیان در شهرهای هیروشیما و ناکازاکی، فجایعی را که امریکاییان در ویتنام آفریدند، تجاوز رژیم بعثی عراق علیه ایران و مخصوصاً به کارگیری سلاح‌های شیمیایی علیه رزمندگان ایرانی و بویژه غیرنظامیان ایرانی و عراقی از سوی این رژیم، نسل‌زدایی دیوانه‌وار توتسی‌ها در رواندا، درنده‌خویی‌های هولناک یوگسلاوی سابق و ... و ... را نمی‌تواند فراموش کند یا نادیده بگیرد؛ این در حالی است که جهانیان در همین آغازین سال‌های قرن جدید، شاهد فاجعه ۱۱ سپتامبر، جنایت تجاوز ارتكابی از سوی ایالات متحده علیه کشور عراق، شکنجه سازمان یافته زندانیان عراقی، تأسیس دیوار حائل در نواحی اشغالی فلسطین و تخریب خانه‌های فلسطینیان از سوی رژیم اسرائیل^۱ هستند. هر ملتی و هر فردی از آن بیم دارد که نیروهای متجاوز روزی به سراغ شهر و میهن خود او بیایند.

اگر در عرصه حقوق داخلی، آزادی بدون قانون بردگی است و قانون است که آزادی واقعی را به ارمغان می‌آورد، در عرصه جامعه جهانی نیز راه آزادی ملل تحت ستم و رسیدن آحاد بشر به جایگاهی که شایسته انسان است، یقیناً پیش از هر چیز، تقویت ضمانت اجراها و افزایش احترام و دایره شمول ضوابط حقوق بین‌الملل است. در این میان، حقوق بین‌المللی کیفری به عنوان آن بخش از حقوق بین‌الملل که بر پایه مسئولیت فردی و در جهت حفظ اساسی‌ترین ارزش‌ها و هنجارهای مشترک جامعه بین‌المللی، با هدف حفظ نظم عمومی بین‌المللی در عین رعایت حقوق و آزادی‌های

۱. به شهادت قطعی تاریخ، دولت اسرائیل با زور کشورهای استعمارگر غربی پدید آمده و به همین جهت جمهوری اسلامی ایران آن را به رسمیت نمی‌شناسد. آمدن نام آن، در کتاب هم از باب توصیف چیزی است که هست - هر چند ظالمانه و غصبی است - و هرگز به معنای قبول آن نیست. (سمت)

فردی، مصادیق جنایات بین‌المللی، آیین رسیدگی به آنها و کیفیت به کیفر رساندن مرتکبان را مشخص می‌سازد، نقشی بسزا دارد.

خوشبختانه در آخرین دهه قرن بیستم و در سال‌های آغازین قرن حاضر، ابتدا با تشکیل محاکم موقتی یوگسلاوی سابق و روآندا به عنوان مراجع کیفری بین‌المللی موقت و با صلاحیت مختص به قلمرو سرزمینی و زمانی خاص، تجربه دادگاه‌های نورنبرگ و توکیو تکمیل شد و این بار با انصاف، بی‌طرفی و نظم بیشتری، راه برای محاکمه جنایت‌کاران بزرگی که مسؤول تخلفات عمده از حقوق بین‌المللی بشر دوستانه در یوگسلاوی سابق و روآندا بوده‌اند هموار گردید. سپس در گامی بلندتر، کنفرانس رم در تابستان ۱۹۹۸ رؤیای دیرین بشری را تعبیر کرد و کوشش‌های ده‌ها ساله حقوق‌دانان با تصویب متن اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری دائمی به ثمر نشست. به زودی ده‌ها کشور جهان متن اساسنامه دیوان را به تصویب قوه مقننه خود رساندند و پایبندی خود را به این سند مهم بین‌المللی اعلام داشتند. دیوان بین‌المللی کیفری تشکیل شد و شروع به کار نمود، امری که بیست یا سی سال پیش آرزویی دور از دسترس به نظر می‌رسید. در حال حاضر، پس از تصویب متن عناصر تشکیل دهنده جرایم و آیین دادرسی و ادله دیوان در نشست مجمع دولت‌های عضو، همه چیز برای تعقیب و مجازات مرتکبان جنایات بین‌المللی که از اتباع دولت‌های عضو بوده و یا جرایم خود را در سرزمین این دولت‌ها مرتکب شوند، آماده است، هر چند دیوان با خصوصیت و کینه‌توزی ابرقدرتی چون ایالات متحده مواجه است که نه تنها از عضویت در اساسنامه خودداری ورزیده، بلکه سعی دارد تا به هر قیمتی که شده، اتباع امریکایی را در صورت ارتکاب جنایت در قلمرو کشورهای عضو دیوان، از تعقیب و محاکمه در دیوان بین‌المللی کیفری مصون دارد.

برگردانی که پیش روی دارید، ترجمه دقیق و بدون دخل و تصرف یکی از کتاب‌های معتبر در رشته حقوق بین‌المللی کیفری است. مؤلف کتاب، پروفیسور کریانگ ساک کیتی شیایزی که خود در دانشگاه‌های معتبر به تدریس این رشته حقوقی پرداخته، کوشیده است به صورت فشرده و در قالب یک کتاب درسی مختصر، اهم مسائل ماهوی و شکلی حقوق بین‌المللی کیفری را تشریح و راه را برای آشنایی‌های

عمیق‌تر دانشجویان با این مسائل هموار سازد. در این کتاب هم حقوق جزای عمومی و اختصاصی بین‌المللی را به اختصار مطالعه می‌کنیم و هم به بررسی آیین دادرسی کیفری بین‌المللی می‌پردازیم. این کتاب نه تنها محتوای قواعد این رشته حقوقی را برای ما روشن می‌سازد، بلکه چگونگی شکل‌گیری و سازوکار تدوین این قواعد نیز یکی از مباحث اصلی کتاب است و نه تنها از آن چه هست، بلکه از چه باید باشد گفتگو شده است. در مورد ترجمه فارسی کتاب، نکات ذیل شایان ذکر می‌باشد:

۱. ترجمه حاضر شامل تمام متن اصلی کتاب، همراه با تمام پاورقی‌های مؤلف است؛ متن پاورقی‌ها هم تا آنجا که شامل توضیحات اضافی بوده، ترجمه شده، ولی به منظور سهولت استفاده خوانندگان عزیز از ارجاعات مؤلف، اغلب متن انگلیسی یا لاتین عیناً نقل شده است. این پاورقی‌های اصلی - که در پایان هر یک از فصول ترجمه حاضر تحت عنوان پی‌نوشت‌ها چاپ شده‌اند، - لبریز از ارجاع به منابع و مآخذ دسته اول و معتبر حقوق بین‌المللی کیفری بوده و مسلماً از ارزشمندترین قسمت‌های کتاب محسوب می‌شوند.

در ترجمه کتاب، سعی شده که مطلب اصلی، همان‌طور که مورد نظر مؤلف بوده، به فارسی روان و در قالب عبارات دقیق حقوقی برگردانده شود. به خوانندگان عزیز اطمینان می‌دهیم که متن کتاب دقیقاً و سطر به سطر ترجمه شده و هیچ یک از مطالب آن را حذف نکرده‌ایم.

۲. در پایان کتاب، مؤلف اساسنامه‌های دادگاه‌های یوگسلاوی سابق و روآندا را در کنار متن اساسنامه دیوان کیفری بین‌المللی به عنوان ضمائم کتاب افزوده بود. ما برای جلوگیری از حجیم شدن بیشتر کتاب و با توجه به این که اساسنامه دیوان قبلاً به زبان فارسی ترجمه شده است، متن اساسنامه دادگاه‌های یوگسلاوی سابق و روآندا، منشور نورنبرگ و اساسنامه دادگاه سیرالئون را ترجمه کرده و به عنوان ضمائم ترجمه فارسی کتاب افزودیم.

۳. در فاصله انتشار متن انگلیسی کتاب تا انتشار این ترجمه، تحولات چندینی در عرصه حقوق بین‌المللی کیفری رخ داده که در هر مورد، با افزودن توضیحات لازم در پاورقی، سعی بر رفع این اشکال شده است. علاوه بر این، با افزودن پاورقی‌های

دیگری به متن کتاب، منابع و مآخذ فارسی مربوط به هر مبحث معرفی و ناگفته‌های متن کتاب، ولو به صورت گذرا و اشاره گونه یادآوری شده است، با این هدف که خوانندگان عزیز بتوانند در هر موردی که مایل باشند به راحتی با مراجعه به کتب و مقالات معرفی شده، آگاهی‌های بیشتری به دست آورند. نکات مبهم کتاب هم در این پاورقی‌ها توضیح داده و واژه‌ها و عبارات فوق‌العاده مهم متن نیز به زبان اصلی در همان صفحه آورده شده است.

۴. در متن کتاب، واژه «دهشت افکنی» به جای «تروریسم» و واژه «جداگری» به جای «آپارتاید» و واژه «نسل‌زدایی» به جای «نسل‌کشی» استعمال گردیده؛ در دو مورد نخست، خواسته‌ایم با معادل‌گزینی فارسی، به درک سریع‌تر و آسان‌تر مفهوم و تعریف دو جنایت مورد نظر کمک کنیم و در مورد سوم نیز به نظر رسید که تعبیر نسل‌زدایی، اگرچه از نظر تحت‌اللفظی معادل جنوسید نیست و شاید واژه نسل‌کشی از این لحاظ به جنوسید نزدیک‌تر باشد، با این همه جنایت مورد بحث اشکال و صور متعددی دارد که همیشه با قتل قربانیان جرم ملازمه ندارند؛ مثلاً انتقال اجباری اطفال متعلق به یک گروه به گروه دیگر، از مصادیق جنوسید است؛ پس واژه نسل‌زدایی به جای نسل‌کشی استعمال گردید تا مانع هرگونه اشتباهی در درک مفهوم جنایت جنوسید شود.

۵. ترجمه فصول اول، دوم، چهارم، پنجم و ششم کتاب به عهده محمد اسماعیلی بوده، وی همچنین در تهیه پاورقی‌های افزوده شده به ترجمه کتاب، ویرایش متن و رفع اشکالات نگارشی، نقش اصلی را داشته است. ترجمه فصول سوم و هفتم به بعد کتاب، به علاوه ضامم کتاب بر عهده بهنام یوسفیان بوده است.

۶. در پایان کتاب، فهرست جامعی از منابع و مآخذی که به زبان فارسی موجود و برای علاقه‌مندان به مباحث حقوق بین‌المللی کیفری بسیار مفید تواند بود، تهیه و اضافه گردید؛ در این مورد نیز محمد اسماعیلی قبول مسئولیت کرده است. واژه‌نامه مختصری هم به کتاب افزوده شده تا علاقه‌مندان در مراجعه به منابع انگلیسی، در معادل‌یابی واژه‌ها و بویژه عبارات انگلیسی و لاتین، مشکل کمتری داشته باشند.

۷. لازم به ذکر است که عنوان کتاب با راهنمایی استاد محترم دانشگاه تهران،

جناب آقای دکتر آزمایش، حقوق بین‌المللی کیفری انتخاب گردید، زیرا تعبیر حقوق کیفری بین‌المللی (که متأسفانه گاهی به صورت نامناسب استعمال می‌شود) بیشتر با آن بخش از حقوق کیفری داخلی ارتباط دارد که قلمرو اجرای قوانین کیفری داخلی را نسبت به امور و وقایعی که دارای یک عنصر خارجی (غیرملی) است، مشخص می‌سازد و یا مسائلی نظیر نحوه همکاری و معاضدت دولت‌ها در مبارزه با جرایم، بویژه جرایم فراملی را مورد بحث قرار می‌دهد. رشته حقوق بین‌المللی کیفری که موضوع این کتاب است، به عنوان رشته‌ای از حقوق بین‌الملل، کاملاً متفاوت است و نباید این دو را باهم اشتباه کرد. بدون تردید اختلاف نظر در مورد عنوان رشته حقوقی اخیر و استفاده از یکی از دو واژگان فوق، یک بحث ریشه‌ای و مربوط به مبانی پیدایش این دانش حقوقی است و نه یک اختلاف سلیقه صرف در نحوه برگردان عبارات به زبان فارسی. توضیح این که حقوق بین‌الملل در مرحله کنونی رشد و تکامل خود بدان پایه رسیده است که دارای قواعدی عام در زمینه تعقیب و مجازات افرادی است که در محدوده مرزهای ملی مرتکب جرایم سنگین علیه نظم عمومی بین‌المللی می‌گردند و موضوع کتاب حاضر، بررسی همین قواعد است که طبعاً بخشی از حقوق بین‌الملل و دارای ضمانات اجرای بین‌المللی قابل اجرا در مراجع بین‌المللی می‌باشند و واضح است که اگر عنوان «حقوق بین‌المللی کیفری» برای این رشته حقوقی به کار رود، هم از خلط مباحث آن با مباحث حقوق کیفری بین‌المللی - که دارای ضمانات اجرای عمده‌تاً داخلی قابل اجرا در مراجع داخلی است - جلوگیری و هم انشعاب و اشتقاق قواعد مورد بحث ما از حقوق بین‌الملل به نحو بارزتری نشان داده خواهد شد.

البته آنچه گفتیم، نباید به معنای غفلت از دو واقعیت مهم تلقی گردد: نخست آن که با گسترش بزهکاری فراملی که به نوبه خود نتیجه گسترش روابط و تعاملات بین‌المللی است، به تدریج جرایم دیگری، مشمول عنوان جنایات بین‌المللی قرار می‌گیرند و موضوع اهتمام جدی جامعه بین‌المللی واقع می‌شوند؛ این روند بویژه از سوی کشورهای که به دلایل مختلف، بیشترین زیان را از جرایمی چون قاچاق اسلحه، دهشت‌افکنی و قاچاق مواد مخدر یا روان‌گردان متحمل می‌شوند، تشویق و تقویت

می‌گردد. بدین ترتیب، مرز میان موضوع دو رشته مذکور، تا اندازه‌ای از میان می‌رود، ولی اختلاف در نحوه نگرش و مطالعه به قوت خود باقی است. دوم آن‌که امروزه، تحت تأثیر برخورد غرور ملی و اصل حاکمیت دولت از یک سو و فشار جامعه بین‌المللی از سوی دیگر، جامعه بین‌المللی به تجربیات تازه‌ای در تعقیب جنایات بین‌المللی دست زده است که عبارت است از تأسیس محاکم ملی با برخی خصایص بین‌المللی، نظیر آنچه که با تأسیس یا فعالیت نسل تازه دادگاه‌های بین‌المللی یعنی محاکم ویژه در سیرالئون، کامبوج، کوزوو، تیمور شرقی و نیز محاکمه متهمان لیبیایی حادثه لاکربی در یک دادگاه هلندی و با قوانین اسکاتلند، شاهد بوده‌ایم. این تجارب تازه، به اجرای توأمان یا در آمیختگی موازین بین‌المللی با قواعد حقوق داخلی می‌انجامد و مرز میان جرایم فراملی و جنایات بین‌المللی را کم‌اهمیت می‌سازد.

۸. حقوق بین‌المللی کیفری، هم از دیدگاه ماهوی و هم از دیدگاه شکلی، تحت نفوذ انکارناپذیر نظام حقوقی کامن لاو است، البته مفاهیم برگرفته از نظام‌های رومی - ژرمنی نیز به نوبه خود بر غنای این رشته حقوقی افزوده است. در هر حال این نفوذ قواعد کامن لاو، نه تنها در محتوای قواعد ماهوی و شکلی این رشته از حقوق بین‌الملل دیده می‌شود و نه فقط در مباحثی چون صور مداخله در جنایات، اتهامات جمع شونده و یا عدم تفکیک بین مقام تعقیب‌کننده از مقام تحقیق‌کننده، آیین دادرسی کاملاً اتهامی و نظایر آن شاهد این تأثیر عظیم کامن لاو هستیم، بلکه حتی بنیادی‌ترین اصول کامن لاو که ناظر به کیفیت ساخت، دگرگون‌سازی و کمال‌بخشی حقوق است نظیر اصل پیروی از سوابق قضایی، در این رشته حقوقی نیز تا حد زیادی حکمفرما می‌باشد. این امر سبب شده که برای ما فارسی‌زبانان که با نظام حقوقی ایران - که به هر حال به نظام‌های رومی - ژرمنی نزدیک‌تر است - خو گرفته‌ایم، درک بعضی از مباحث کتاب دست‌کم در اولین نظر دشوار باشد. مترجمان سعی داشته‌اند با استفاده از واژگان جدید برای برخی مفاهیم حقوقی مختص به کامن لاو، همیشه به خواننده یادآور شوند که آن چه می‌خواند، لزوماً با مفاهیمی که از حقوق ایران یا نظام‌های رومی - ژرمنی در ذهن دارد هماهنگ نیست. به دیگر سخن جز در مواردی که کاملاً از تطابق مفاهیم حقوقی در زبان مبدأ و زبان

فارسی اطمینان داشته‌ایم، سعی کرده‌ایم با واژه‌گزینی‌های مناسب و تازه، تمام آنچه را که مدنظر مؤلف بوده، انتقال دهیم. امیدواریم در انجام این وظیفه خطیر توفیق یافته باشیم.

در پایان وظیفه خود می‌دانیم از جناب آقای دکتر سید علی آزمایش که با نهایت محبت، تمام متن کتاب را به دیده نقادی بررسی فرموده‌اند، تشکر و از زحمات ایشان در تدریس رشته نوپای حقوق بین‌المللی کیفری قدردانی نماییم. همچنین یاد و خاطره شادروان آقای کامران باهر را گرامی می‌داریم، مشوق و راهنمای مهربانی که با تسلط مطلق خود به زبان انگلیسی و همکاری بی‌شائبه خویش، بدون کوچک‌ترین توقعی حتی در ایام بیماری، ضمن مساعدت با مترجمان کتاب مانع هرگونه اشتباه در درک عبارات کتاب شدند و با کمال تأسف، پیش از چاپ این ترجمه که دقت و صحت آن تا حدی زیادی، مرهون فداکاری و حمایت فکری ایشان است، به دیدار حق شتافتند؛ از خوانندگان عزیز می‌خواهیم برای روح آن مرحوم، از درگاه خداوند متعال طلب آمرزش نمایند.

سرانجام، از سرکار خانم شیرین دخت پیروزانفرد و سرکار خانم الهام اسماعیلی که در ویرایش کتاب و تهیه واژه‌نامه آن صمیمانه مساعدت فرموده‌اند، همچنین از خانم الهام یوسفیان و آقایان علی شجاعی و محمد پرهام‌فر و نیز سازمان محترم مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت) برای انتشار کتاب سپاسگزاری می‌نماییم.

اکنون که مترجمان، اولین اثر خود را به خوانندگان گرامی عرضه می‌دارند، حق‌گزاری از زحمات و الطاف بی‌دریغ والدین خود را وظیفه خویش می‌شمارند، گرچه سپاسگزاری از این بزرگواران آن چنان که حق ایشان است، هرگز از دست و زبان ما فرزندان ساخته نیست.

دیباچه مؤلف

امروزه نیاز به متنی درسی در زمینه حقوق بین‌المللی کیفری، در پاسخ به استقبال چشمگیر و روزافزون از این رشته در سطح بین‌المللی به وضوح قابل درک است. چنانچه می‌دانیم، اساسنامه دیوان بین‌المللی کیفری از سوی «نشست نمایندگان تام‌الاختیار ملل متحد به منظور تأسیس یک دیوان بین‌المللی کیفری» در فاصله ۱۵ ژوئن تا ۱۷ ژوئیه ۱۹۹۸ مورد پذیرش قرار گرفت. عناصر تشکیل‌دهنده جرایم و آیین‌نامه دادرسی و ادله دیوان در ژوئن ۲۰۰۰ توسط «کمیسیون مقدماتی دیوان بین‌المللی کیفری» به تصویب رسید. «دادگاه‌های بین‌المللی کیفری یوگسلاوی (سابق) و رواندا» از سال ۱۹۹۷ سلسله آرایبی در تشریح حقوق ماهوی‌ای که عهده‌دار اعمال آن بودند، صادر کرده‌اند. و بالاخره تبلیغات جهانی در مورد ژنرال آگوستو پینوشه و جنایات بین‌المللی وی، موجب گردیده حقوق بین‌المللی کیفری در عصر ما از اهمیتی به مراتب بیشتر از گذشته برخوردار گردد. این رخدادها، بسیاری از مقدمات و پیش‌فرض‌هایی را که تا قبل از آخرین ماه‌های ۱۹۹۸ در آثار مربوطه منتشر می‌شد، با چالش جدی روبرو کرده و حتی بر بسیاری از آنها مهر بطلان زده است.

در این کتاب سعی خواهد شد که وضعیت کنونی حقوق بین‌المللی کیفری مطابق با روشی معین مورد تحلیل قرار گیرد. اهداف کتاب عبارتند از: آموختن حقوق بین‌المللی کیفری به خوانندگان، ارتقاء سطح معلومات آنان از طریق بررسی نقادانه مبانی این دانش حقوقی و بالاخره پیش‌برد انسجام فکری آنان در راستای حمایت و پشتیبانی هر چه بیشتر از حقوق بین‌المللی کیفری. این کتاب همچنین کمبودهای موجود در آثار کنونی را با تکمیل تازه‌ترین تألیفاتی که عمدتاً بر تاریخچه حقوقی اساسنامه رم و یا

موضوعات مشخصی راجع به شکل‌گیری، عملکرد، صلاحیت و کارایی دیوان بین‌المللی کیفری تمرکز دارند، برطرف می‌کند. از این رو امید می‌رود، این کتاب نیاز دانشجویان و پژوهشگران حقوق بین‌الملل عمومی، حقوق بشر بین‌الملل، حقوق بشردوستانه بین‌المللی، حقوق بین‌المللی کیفری و نیز نیاز دیپلمات‌هایی را که فعالیت آنها در تماس با این رشته قرار دارد، نسبتاً برآورده سازد.

بخش نخست این کتاب، خوانندگان را با مبانی حقوق بین‌المللی کیفری آشنا می‌سازد. بخش دوم به تشریح ماهیت حقوقی جنایات بین‌المللی می‌پردازد. بخش سوم نشان می‌دهد که اشکال گوناگون ارتکاب جنایات بین‌المللی تحت چه شرایطی استحقاق کیفر می‌یابد. همچنین محدوددهایی که فرد در آنها می‌تواند به موجباتی برای رهایی از مسئولیت کیفری استناد جوید، طی این بخش مورد بررسی قرار می‌گیرد. بخش چهارم به تبیین مسائل ناظر به روند دادرسی و دیگر موضوعات مرتبط با اعمال حقوق بین‌المللی کیفری نزد دادگاه‌های بین‌المللی کیفری می‌پردازد. از آنجایی که در کتاب‌های درسی معمولاً بخش مستقلی تحت عنوان «نتیجه‌گیری» یافت نمی‌شود، به جای آن «خاتمه» مختصری در این کتاب آورده شده است. همچنین چهار سند بین‌المللی، پیوست مطالب این کتاب گردیده که منابعی ارزشمند و مفید برای مراجعه خوانندگان خواهد بود.^۱ محتوای این اسناد در جاهای دیگر این کتاب صرفاً در مواقعی که به فایده بحث می‌افزاید، بازگو شده است.

در پایان، این کتاب به همه کسانی که به ارزش حقیقی حقوق بین‌المللی کیفری واقف‌اند و نیز به همه انسانهای خردورز و نوع‌دوست که در دنیای امروز، نسل آنان بیش از هر چیز در معرض انقراض است، تقدیم می‌شود.

کریانگ ساک کیتی شیایزری

سیدنی / بانکوک / نیویورک

۵ ژانویه ۲۰۰۱

۱. در مورد این اسناد در مقدمه کتاب توضیح لازم داده شده است.